

Po površji kovin se elektrika hitro razširi, kovine rade elektriko prevzamejo in dalje prevodujejo, imenujejo se zato dobri prevodniki. K dobrim prevodnikom spada voda, človeško telo, rastline, vse kovine.

Steklo, smola, volna, svila so neprevodniki, ker elektriko le na kraji dotike prevzamejo in jo neprevodijo po celem svojem površji.

Ako bi se dober prevodnik zemlje dotikal, bi električni tok, ker je zemlja tudi dober prevodnik, v zemljo privodil. Treba je tedaj, da je pri brzojavu dober privodnik, t. j. drat z neprevodniki tako oddan, da se drugega dobrega prevodnika nikjer ne dotika. — Če zvežem prvo kovino v bateriji z dratom in ga potegnem čez neprevodnike v veliko daljavo in zopet nazaj do druge kovine v bateriji, imam tok po dratu od ene kovine do druge.

Druga lastnost elektrike je tudi ta, da vzbuja v jeklu in železi magnetizem. Če torej drat, po katerem teče elektrika, ovijem okolo železa tako, da se železa ne dotika, postane železo toliko časa magnetično, dokler se v dratu električni tok nahaja; jenja tok, mine tudi magnetizem v železi. Na tej podlagi so narejeni telegrafski aparati. Konci drata, ki vežejo daljna mesta, so oviti okolo majhnih železnih valjarčkov in zvezani z galvanskimi baterijami. Treba je tedaj še naprave, da more oni, kateri telegrafirati hoče, elektriko na drat vpeljati ali jo ravno tako hitro tudi iz drata spraviti, kar se zgodi s tem, da drat med kovinami hitro zveže ali razterga. Ta aparat se imenuje ključ. Je drat zvezan, postane železo magnetično, ono potegne drugo železo, na katerem je priprava za vtiskanje znamenj na papir, na sé; če se potem drat hitro razterga, jenja električni tok na dratu, mine magnetizem v železi, in prevlečeno železo se odtrga, ter vtisk znamenj na papir neha. Znamenja, katera pri brzojavu služijo, sta samo dva namreč, pika in črta, s katerimi se potlej alfabet sestavlja.

Šolsko obzorje.

Iz Budanj. Kaj sem tu in tam doživel. (Dalje.) Ko bi mlajši učitelji večkrat starejše in že skušene učitelje obiskovali, marsikaj bi se lahko od njih naučili, in mlajši bi starejše ne prezirali, marveč spoštovali. Še sedaj se z veseljem spominjam ur, v katerih sem občeval in se pogovarjal s svojim skušenim in praktično izrjenim sosedom učiteljem. Vendar o tem pozneje.

Nisem bil zadnji v pripravniški šoli, vendar mi je prve tedne s podučevanjem v šoli dosti tesno bilo; skušnje nisem imel.

Hotel sem se strogo deržati metodičnih vodil, toda kmalu spoznavam, da moram tudi sam skušati ter iskati prave poti v svoji šoli. Podučevanje sem si igračo mislil, ter se nadejal, da vse, karkoli bom otrokom razlagal, bodo tudi razumeli, samo da jim povem dosti razločno. — Kako sem se vendar iznenadil?

Iščem vzroka; moj sosed pa mi pravi: [»Prehitri ste! ne pozabite nikdar, da podučujete nevedne otročaje, kateri vas dostikrat ne razumó; poterpljenja, poterpljenja bo treba«.

Pervo svojo skušnjo pri šoli si pa zapišem v svoj dnevnik tako-le:

Uči svoje učence le toliko, kolikor prebavi njih razum, napreduj le takrat, kedar vidiš, da imaš učence za sabo. Ravna se po tem pravilu, spregledam, da so učenci vse bolj napredovali. In tako mi mine prvo leto šolskega podučevanja.

Neki dopisnik iz Planine je v 37. l. »Novic« l. 1863. od naše javne preskušnje tako-le pisal: V Begunjah je bila preskušnja 1. sept. »Mladi g. učitelj Z. se je prvo leto svojega teškega dela prav z veseljem poprijel. Lepo so odgovarjali učenci in učenke«.

Že stari Rimljani so rekli, da iz vsakterega lesa se ne dá lepa podoba izrezati, tako tudi učitelj izveršuje svoje delo bolj ali manj uspešno, kakor so že otroci obdarovani. Takrat pa so bili v teh krajih otroci zelo brihtne glave in lepih dušnih darov; pisali so tako lepo, da mi je neki gospod, kateri je bil nazoč pri preskušnji rekel: »Doversil sem 8 lat. šol, a ne morem tako lepo pisati, kakor otroci vaše šole«.

Za drugo leto mojega podučevanja v ljudski šoli si spišem program s prislovico: »Malo pa to dobro; potrebno pred koristnim«.

Program se glasi tako le: Nočem pozabiti, da sem učitelj na kmetih; podučeval bom za življenje, ne toliko za šolo, in kmečke otroke bom učil razen navadnih šolskih predmetov tudi vsega tega, kar jim bo zapustivšim šolo potrebno in koristno doma in na potu, na vertu in na polji, na travniku in v gozdu; nočem misliti, da so kmečki otroci le za šolo in zavoljo šole. Ponudbe novega časa si hočem v prid obračati, a deržati se le skušenega. Nikoli ne bom pozabil, da mora učitelj vse sam prevdariti, in preduhtati predno se za to ali uno izreče.

Takšen je bil moj program. Ako ti, dragi sobrate, dopada, naj bode tudi tvoj!

(Dalje prihodajič)

Iz Semiča na Dolenskem. Privošči mi, dragi »Tovariš« v tvojem listu nekoliko prostorčka, v kterega hočem postaviti mali spominek sivemu starčku g. Petru Wartholu, nekdanjemu semičkemu učitelju, kateri se je 15. aprila t. l. preselil v boljše življenje. 17. aprila smo spremili pokojnega na njegovem zadnjem potu do groba vprčo obilno zbrane šolske mladine, veliko drugih ljudi in njegovih prijateljev. Tudi njegov sin č. g. fajmošter v Hinah in dva sosedna učitelja sta počastila to žalostno spremstvo. Rajni Warthol redil se je l. 1795 v Loškem potoku. Ko je l. 1814. kakor učiteljski pripravnik na c. k. normalni glavni šoli v Ljubljani svoje učenje s prav dobrim uspehom doversil, stopil je v prvo službo l. 1815. Sodražico, in od tam je bil l. 1821. prestavljen za učitelja v Semič, katero službo je do l. 1859. opravljal, ter je bil v vsem skupaj 43 let pri učiteljskem stanu. Bil je rajni mož zelo mirnega značaja, skozi in skozi prav poštenega obnašanja. Svoje učiteljske dolžnosti je do zadnjega vestno in natančno opravljal. Dokaz temu je, da ga tukajšnji farani še zmiraj kakor verlega učitelja v spominu imajo. Tudi kakor oče je bil Warthol zelo skerbni. S pomočjo svoje tudi že pokojne soproge je znal svoje dohodke tako pametno in varčno obračati, da si je oskerbivši svoje otroke vendar še toliko prihranil, da mu od tistega časa, ko mu ni bilo več moč goče svoje službe opravljati, ni bilo treba biti odvisnemu od milosernosti drugih ljudi. Po dokončanih svojih 43 službenih letih mu zalibog ni bilo privoščeno na tem svetu nobeno plačilo. Vziva pač za svoja trudapolna dela tam

unkraj groba sedaj lepše in boljše povračilo, katero mu je pripravil večni Gospod, kateri svojih zvestih služabnikov nikoli ne pozabi, kakor pa to stori sedanji svet.

Iz Ljubljane. Učila, katere sta poslala naša narodna učitelja gg. Cebin in Levičnik v dunajsko razstavo, ste jima kakor vemo zanesljivo, naklonili odliko, da sta bila oba počastena z dopisi od blagorodnega c. kr. deželnega šolskega nadzornika za Štajersko, velespoštovanega gosp. Ant. Klodič-a, kateri ju je pismeno poprosil, naj mu pošljeta narisek razpostavljenih reči in pojasnila, kako se ti pripomočki v šoli rabijo. Kar je pa gosp. dežel. nadzornik te reči, kakor je v omenjenih dopisih djal, že na Dunaji sam videl, in bode o slovenskih učilih poročal, menimo, da jih je kot kompetentni strokovnjak najdel tudi vredne, o njih specialno govoriti. Radovedni smo, kako se bodo pa zopet trudili naši protivniki, tudi to reč postaviti v tamno senco. Slovenskim učiteljem se nerado pripoznava, da tudi oni kaj vedó in znajo.

— Deželni zbor je s sklepom 4. dec. preteč. l. za podporo tistim učiteljem in obertnikom, ki bodo šli k svetovni razstavi na Dunaj, odločil 1500 gold. Učitelji naj prošnje za to podporo oddajajo pri deželnem šolskem svetu do konec t. m.

— Žalostno novico naznanjamo, — naš mili podpornik in deleč znani šolski prijatelj in blagi rodoljub blagorodni gospod baron Anton Cojz, grajščak v Predosljih, je 9. t. m. umerl. Kaj je on dobrega storil šoli, mladini, učiteljem in sploh za slovenstvo, pomnili ne bodemo samo mi, ki smo bili vsaki dan priča njegovih zlatih dobrih del, temuč hvaležni spominjali bodo ga še naši pozni zanamci. Spomin njegov bode naj stalnejši in se ne bode razvremenil nikoli. Bog daj dobro njegovi blagi duši!

— 6. t. m. je po kratki možganini bolezní tudi umerl. preč. gospod Franc Lesjak, duhoven in profesor v tukajšnjem c. k. izobraževališču za učitelje, star 45 let v 18. letu svojega službovanja.

— Društvo v pomoč učiteljem, njihovim vdovam in sirotam. Plačali so gg.: Jož. Raktelj iz Ribnice, Leopold Božič iz Grahovega, Anton Hribar iz Gorice in Franc Lunder iz Rateč za l. 1873 po 6 gl. in France Kenda iz Semiča za l. 1872 tudi 6 gl.

— K „Narodni Šoli“ so pristopili: Šola in učitelj v Selcah na Gorenjskem s 3 gl., g. Franc Lunder v Ratečah z 1 gl., Jakob Praprotnik, učitelj v Zalogu, z 1 gl., ljudska šola in učitelj v Zagorji pri Savi, g. Arko Lovro z 2 gl., daroval je tudi g. U. »Nar. Šoli« brez izrečenega namena 5 gl.

— Udje „Nar. Šole“ iz okolice ljubljanske naj drage volje pošljejo po svoje šolsko blago.

Razpis učiteljskih služeb na Kranjskem.

Na enorazredni ljudski šoli pri sv. Vidu blizo Berda je izpraznjena učiteljeva služba z letno plačo 293 gold. 80 $\frac{1}{2}$ kr. Prošnje naj se oddajajo pri okrajnem šolskem svetu v Kamniku do 25. t. m.

V Gradu (blejskem) na Gorenjskem razpisana je podučiteljeva služba s 180 gold. Prošnje do 15. jun. t. l. pri okrajnem šolskem svetu v Radolici.

Listnica. Preč. g. L. H.: Hvaležno prejeli za 6 naročnikov 8 gold. 90 kr.